

6^e JAARGANG DECEMBER 2007 - NR 12

KUNST *zone*

Tijdschrift voor kunst en cultuur in het onderwijs

Italiaanse toestanden in Edam

Melissa de Vreede (Cultuurnetwerk Nederland)

po

Wat hebben de *Scuola Infanza Anna Frank* in Reggio Emilia (Noord-Italië) en *Basisschool De Trimaran* in Edam met elkaar gemeen? Van buitenaf gezien zijn beide gebouwen voorbeelden van gangbare architectuur voor basisscholen van de laatste paar decennia. De school in Italië heeft echter de beschikking over veel meer buitenruimte dan zijn Nederlandse equivalent, waar het overbekende tegelplein overheerst. In Reggio Emilia is de scheidingswand tussen binnenruimtes en buitenruimtes via schuifpuien helemaal open te maken. Dit geeft de kinderen bij mooi weer de gelegenheid om te kiezen of ze binnen of buiten willen spelen.

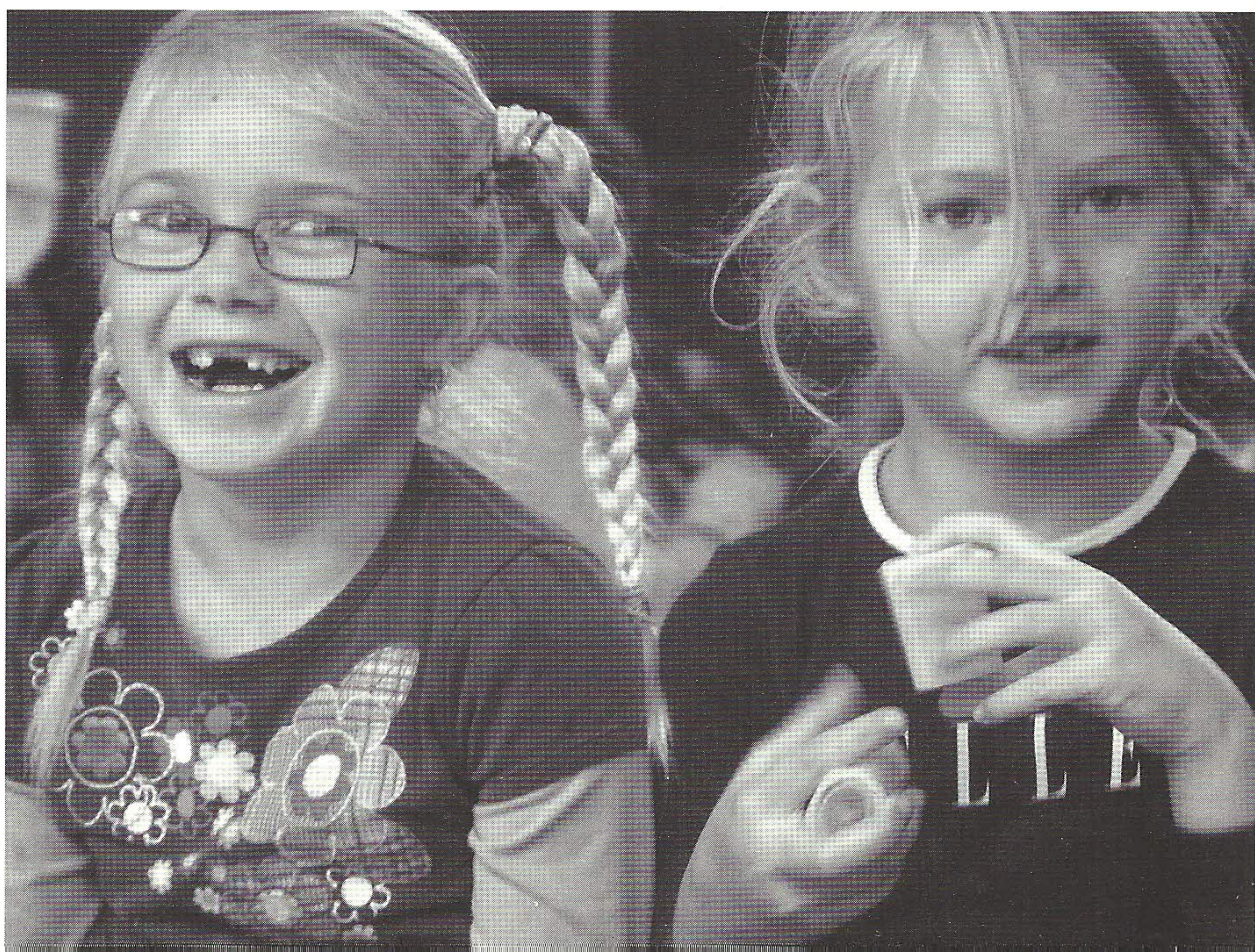
Betreden we De Trimaran in Noord-Holland, dan zien we meteen links een grote ruimte die op het eerste gezicht wat chaotisch overkomt, maar de uitstraling is warm en uitnodigend. De vloer is bedekt met kleurig karton. Hier en daar ligt een Perzisch tapijt en de kinderen kunnen zich op kussens neervlijen. Langs alle wanden staat of hangt werk van leerlingen: van klei, van natuurlijke materialen, van ijzerdraad en van allerlei restjes. Op grote tafels ligt al dergelijk materiaal op aantrekkelijke wijze uitgesteld. Kinderen kunnen alles pakken wat ze willen en ermee aan de slag gaan. Al hun werkstukken worden opgehangen of neergezet. Deze manier van inrichten vertoont grote overeenkomsten met de manier waarop in de *Scuola Anna Frank* alle lokalen en andere ruimtes zijn ingericht. Groot verschil tussen de Italiaanse *Scuola Anna Frank* en het Nederlandse De Trimaran is dat de inrichting van het ene lokaal in Edam tijdelijk is, terwijl het interieur van *Scuola Anna Frank* er permanent op deze manier uitziet. Een ander verschil is dat de *Scuola Anna Frank* alleen door peuters en kleuters wordt bezocht. Leerlingen vanaf 7 jaar gaan naar de school die ernaast staat. In Italië is het onderwijs voor de 3 tot 6-jarigen niet verplicht. Vanaf 7 jaar bestaat de leerplicht wél en is de staat verantwoordelijk. In Nederlandse scholen is de overgang tussen de groepen 1, 2, 3 en 4 meer geleidelijk. Veelal zitten de kleuters dan ook in hetzelfde gebouw als de midden- en bovenbouw.

Reggio Emilia

Een groot deel van alle 'voorscholen' voor de 3 tot 6-jari-

gen in Reggio Emilia werken volgens de inmiddels famous geworden *Reggio Emilia benadering*. Ook in de centra voor kinderopvang die door de allerkleinsten (3 maanden tot 3 jaar) worden bezocht zijn de Reggio-denkbelden leidraad. De geschiedenis van deze methode start in de jaren direct na de Tweede Wereldoorlog. De toch al arme regio in Noord-Italië waar Reggio Emilia - een kleine stad die op dit moment circa 150.000 inwoners telt - deel van uitmaakte, krabbelde geleidelijk uit een economisch dal. In Italië stond men in die periode kennelijk open voor vernieuwende opvattingen over onderwijsprincipes. Ook de denkbeelden van Maria Montessori vonden in deze tijd veel weerklank. De grondlegger voor de Reggio-benadering was Loris Malaguzzi (1920-1994). Hij ontmoette in

Foto: Mare van der Molen

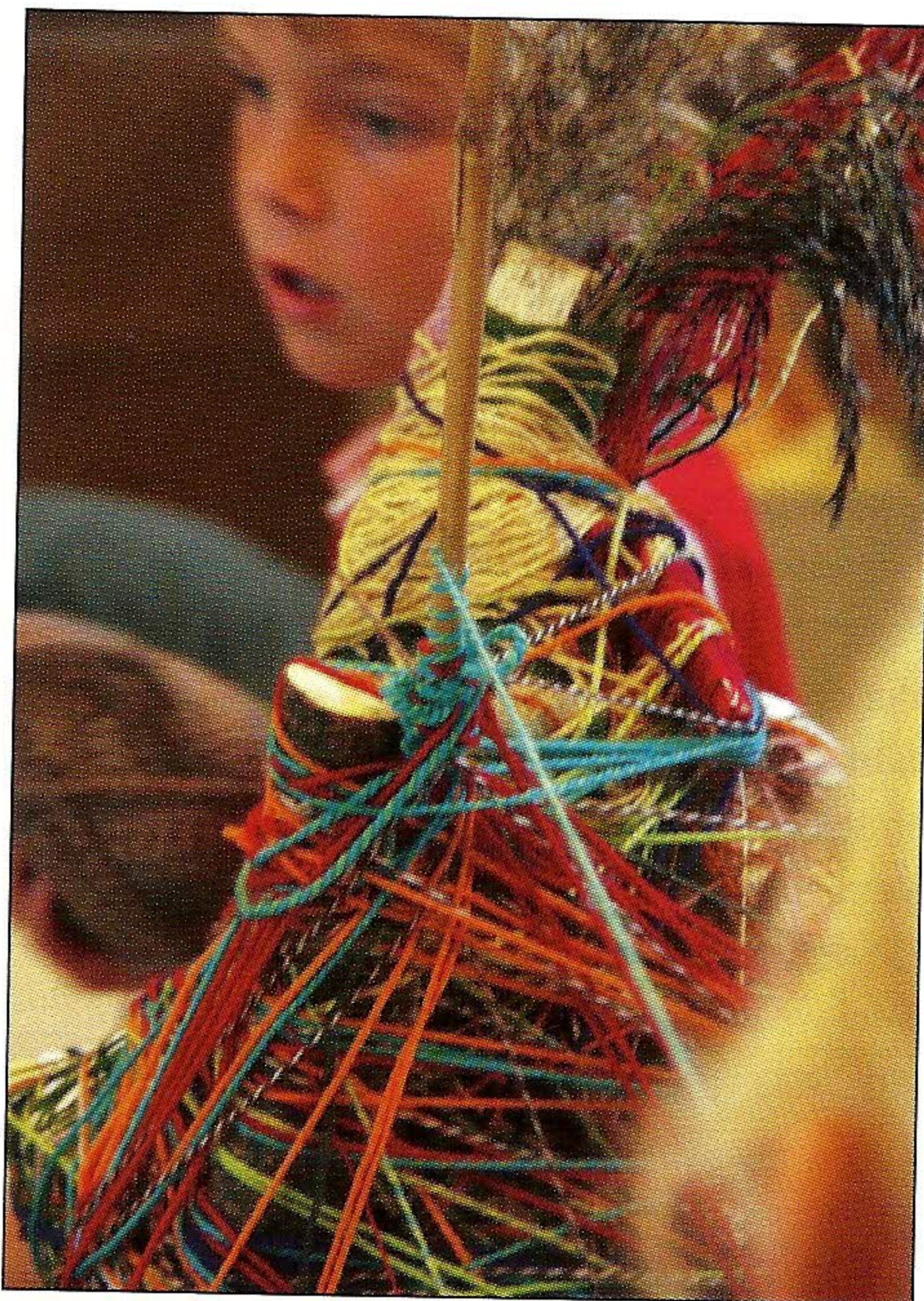

1945 een aantal ouders die zelf een kleuterschool wilden oprichten. Dit particuliere initiatief groeide geleidelijk en gaf Malaguzzi de kans zijn pedagogische ideeën uit te werken en te beproeven. De groep geïnteresseerde ouders werd steeds groter en uiteindelijk opende in 1963 de eerste kleuterschool en in 1970 het eerste kinderopvangcentrum waar de creativiteit van het kind uitgangspunt voor alle activiteiten was. Een kleine halve eeuw verder telt Reggio Emilia 33 peuter- en kleuterscholen die op zijn denkbare zijn gestoeld. Bovendien opende in 2004 het naar de grote inspirator genoemde conferentiecentrum. Op inventieve wijze zijn in voormalige opslagplaatsen voor kaas een grote zaal, tentoonstellingsruimten, een winkel en kantoren gemaakt. Talloze bezoekers uit de hele wereld komen in dit centrum bij elkaar om te luisteren naar volgelingen van Malaguzzi, om te kijken naar tentoonstellingen die een beeld geven van de resultaten van de Reggio-werkwijze en naar speciaal ontworpen meubilair en speelobjecten. Ook een uitgebreid documentatiecentrum maakt deel uit van het complex.

wat ze gaan doen. De omgeving, zowel binnen als buiten de school, moet hen inspireren. Dit betekent dat de school er mooi en verzorgd uit moet zien. Iedereen, kinderen, begeleiders en ouders, moet zich er op zijn gemak voelen. 'We willen dat de school een laboratorium voor alle zintuigen is', zei een leerkracht van de Scuola Anna Frank. En dat lijkt goed gelukt. Ruimtes lopen vloeiend in elkaar over. De gebruikte materialen voor het meubilair nodigen uit om te voelen. Zij zijn zeer verschillend van textuur. De kleuren zijn ongebruikelijk en dagen visueel uit. De geuren die tijdens ons bezoek de reukorganen prikkelen zijn een mengeling van etensgeuren en bloemen. In de schoolkeuken wordt de lunch bereid voor de hele school. We zijn in Italië, dus wordt pasta geserveerd. Omdat het einde van de zomer nadert, hebben veel kinderen bloemen meegenomen die de ene keer gewoon in een vaas worden gezet, de andere keer tot een spel uitnodigen en weer een andere keer onderwerp van een werkstuk zijn. Overal zijn groepjes kinderen bezig dingen te maken, dingen te verzinnen of met elkaar te overleggen. De sfeer is bijzonder ontspannen. De kinderen voelen zich duidelijk thuis en vrij om van alles te ondernemen. Overal ligt materiaal voor het grijpen, waarmee van alles kan worden ondernomen. De begeleiders hebben een afwachtende, observerende rol. Zij proberen zo min mogelijk te sturen.

Luisteren is leidraad

Iedere klas of groep heeft twee leerkrachten. Er wordt niet uitgegaan van een curriculum of iets dergelijks, maar gaandeweg ontstaan projecten waaraan een tijdje wordt gewerkt. Een leerkracht van de 5-jarigen die nog niet zo lang in Reggio Emilia werkt: 'Vroeger bracht je als leerkracht bijvoorbeeld het thema Pinokkio in. Daar ging je dan van alles omheen verzinnen. Je begon natuurlijk met het verhaal. Dan ging je met hout werken en vervolgens liet je de kinderen een opvoering verzorgen in de poppenkast. Nu ik in Reggio werk, gaat het anders. Op een gegeven moment bleek dat mijn kinderen erg bezig waren met dinosaurussen. We zijn daar op allerlei manieren mee aan het werk gegaan. Dinosaurussen zijn heel groot, volgens de kinderen. Dus gingen we onderzoek doen naar verschillende afmetingen en getallen. Uiteindelijk bouwden de kinderen samen enorme dino's. Wat begon met een gesprekje over dinosaurussen, groeide dus vanzelf uit tot een langdurig project waarbij van alles aan bod kwam.' Samenwerking en van elkaar leren zijn ook belangrijke aspecten van de Reggio-methode. De begeleiders zijn getraind in observeren. Zij documenteren zo veel mogelijk welke gesprekken de leerlingen met elkaar voeren en wat ze allemaal doen. Zo wordt duidelijk welke ontwikkeling een kind doormaakt, hoe het leert en van wie en hoe het kan worden gestimuleerd. Doorgaans heeft een kind in Reggio gedurende de drie jaar dat hij op de kinderopvang of kleuterschool zit dezelfde begeleider. Zo wordt weder-

Foto's: Mare van der Molen

Honderd talen

'Een kind heeft honderd werelden om te ontdekken, honderd werelden om uit te vinden, honderd werelden om te dromen. Het kind heeft honderd talen (en nog eens honderd, honderd, honderd), maar de school en samenleving stelen er negenennegentig.' Met dit citaat wordt doorgaans het gedachtegoed van de pedagoog Malaguzzi samengevat. Het betekent onder meer dat alle leerkrachten en begeleiders goed luisteren naar ieder kind. Zijn of haar nieuwsgierigheid en onderzoekingsdrang zijn uitgangspunt. Dus het is aan de kinderen om te bepalen

